

ОПИС СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ АСПЕКТІВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТИВНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Чжоу Хунсюань

аспірантка

Волинський національний університет імені Лесі Українки

просп. Волі, 13, Луцьк, Україна

orcid.org/0009-0004-3208-9705

annamax@ukr.net

Ключові слова: професійна адаптивність, здобувачі вищої освіти, соціокультурне середовище, педагогічне моделювання, професійна компетентність, соціально-педагогічна модель.

У статті розглядаються важливі елементи професійної адаптації студентів в умовах швидких соціокультурних змін і науково-технічного прогресу. Професійна адаптивність є ключовим фактором для успішної інтеграції молодих фахівців у професійне середовище та їх здатності реагувати на зміни в суспільному житті, що стає особливо актуальним в умовах освітніх реформ та глобалізації. Аналіз структурно-функціональних аспектів формування професійної адаптивності охоплює як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на становлення професійної компетентності студентів. Автори виявляють, що рівень адаптованості студентів закладів вищої освіти є недостатнім, що зумовлює необхідність створення ефективних соціально-педагогічних умов для підвищення інтеграції студентів у соціокультурне середовище. Запропонована соціально-педагогічна модель адаптації студентів враховує основні етапи адаптаційного процесу: мотиваційно-цільовий, змістовно-діяльнісний і діагностично-корекційний. Мотиваційно-цільовий етап передбачає активну роботу з формування мотивацій життєдіяльності та самовизначення студентів. Змістовно-діяльнісний етап сприяє розвитку пізнавальних, комунікативних і поведінкових компонентів адаптації. Діагностично-корекційний етап відображає результати попередніх етапів та охоплює рефлексивну діяльність. Модель також підкреслює важливість використання гуманістичного, особистісно-діяльнісного, культурологічного й аксіологічного підходів у соціально-педагогічній взаємодії. Гуманістичний підхід забезпечує включення особистості в систему суспільних відносин, аксіологічний – орієнтує на визнання людини як вищої цінності, особистісно-діяльнісний – сприяє соціальній активності, а культурологічний – формує толерантність до культурних взаємин. Запропонована модель є гнучкою та може бути творчо застосована кураторами академічних груп у закладах вищої освіти. Ця модель спрямована на створення сприятливих умов для успішної адаптації студентів у вищих навчальних закладах та їх ефективної інтеграції у соціокультурне середовище.

DESCRIPTION OF STRUCTURAL AND FUNCTIONAL ASPECTS OF PROFESSIONAL ADAPTABILITY FORMATION IN HIGHER EDUCATION STUDENTS

Zhou Hongxuan

Postgraduate Student

Lesya Ukrainka Volyn National University

13 Voli Avenue, Lutsk, Ukraine

orcid.org/0009-0004-3208-9705

annamax@ukr.net

Key words: *professional adaptability, higher education students, socio-cultural environment, pedagogical modelling, socio-pedagogical conditions, professional competence, socio-pedagogical model.*

The article discusses important elements of students' professional adaptation in the context of rapid socio-cultural changes and scientific and technological progress. Professional adaptability is a key factor for the successful integration of young professionals into the professional environment and their ability to respond to changes in social life, which is especially relevant in the context of educational reforms and globalisation. The analysis of the structural and functional aspects of professional adaptability includes both internal and external factors that influence the formation of students' professional competence. The authors find that the level of adaptability of students of higher education institutions is insufficient, which necessitates the creation of effective socio-pedagogical conditions to enhance the integration of students into the socio-cultural environment. The proposed socio-pedagogical model of students' adaptation takes into account the main stages of the adaptation process: motivational and target, content and activity, and diagnostic and correctional. The motivational and goal stage involves active work on the formation of motivations for life and self-determination of students. The content and activity stage promotes the development of cognitive, communicative and behavioural components of adaptation. The diagnostic and correctional stage reflects the results of the previous stages and includes reflective activities. The model also emphasises the importance of using humanistic, personality-activity, cultural and axiological approaches in social and pedagogical interaction. The humanistic approach ensures the inclusion of the individual in the system of social relations, the axiological approach focuses on the recognition of the individual as the highest value, the personal and activity approach promotes social activity, and the cultural approach forms tolerance to cultural relations. This model is aimed at creating favourable conditions for the successful adaptation of students in higher education institutions and their effective integration into the socio-cultural environment.

Постановка проблеми. Формування професійної адаптивності здобувачів вищої освіти є актуальним завданням сучасної педагогічної науки, оскільки ринок праці вимагає від випускників не лише теоретичних знань і практичних навичок, але й високого рівня адаптивності. Багато студентів зазнають труднощів у процесі адаптації до нових умов, що знижує їхню ефективність і професійну успішність. Це зумовлено як особистісними факторами, так і недостатньою увагою до соціально-педагогічних аспектів в освітньому процесі. Наукові дослідження підкреслюють необхідність розробки комплексних

моделей, що відображають структурно-функціональні аспекти формування професійної адаптивності, даючи змогу систематизувати й оптимізувати педагогічні умови для інтеграції студентів у соціокультурне середовище та їхньої професійної самореалізації. Таким чином, постає потреба у створенні ефективних методик і умов, що підвищують рівень професійної адаптивності здобувачів вищої освіти, вимагаючи аналізу існуючих педагогічних практик і наукових підходів і розробки нових методичних рекомендацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість дослідників акцентують увагу на необ-

хідності врахування структурно-функціональних аспектів процесу формування професійної адаптивності. Вивчення цих аспектів дає змогу зрозуміти механізми й закономірності адаптації, а також розробити ефективні соціально-педагогічні умови, що сприятимуть успішній інтеграції студентів у професійне середовище.

Різні підходи до проблеми адаптивності здобувачів вищої освіти висвітлені в роботах таких вчених, як Л. Виготський, В. Давидов, А. Леонтьєв, С. Рубінштейн. Вони підкреслюють важливість мотиваційно-цільового, змістовно-діяльнісного та діагностично-корекційного етапів у процесі адаптації. Однак сучасні дослідження, проведені Л. Герасименко, О. Харчук, В. Чумаком, О. Колесник та Ю. Бондаренком, акцентують увагу на нових підходах до адаптації студентів, таких як інтеграція технологій дистанційного навчання, використання індивідуалізованих програм підтримки та розвитку соціальних навичок. Їх роботи також указують на необхідність удосконалення існуючих моделей адаптації через застосування новітніх соціально-психологічних і педагогічних технологій. Дослідження останніх років показують, що рівень адаптованості студентів закладів вищої освіти залишається недостатнім, що свідчить про необхідність подальшого вдосконалення моделей адаптації з урахуванням сучасних тенденцій і викликів.

Метою статті є аналіз і опис структурно-функціональних аспектів, що сприяють формуванню професійної адаптивності у здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі швидких соціокультурних змін і науково-технічного прогресу адаптивність професійної діяльності здобувачів вищої освіти набуває особливого значення, забезпечуючи їхню успішну інтеграцію у професійне середовище й ефективну реакцію на суспільні зміни. Це є важливим в умовах освітніх реформ і глобалізації, які ставлять нові вимоги до професійної підготовки й особистісного розвитку майбутніх фахівців. Потрібно звернути увагу на структурно-функціональні аспекти формування професійної адаптивності, зокрема внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на компетентність студентів. Рівень адаптованості студентів зазвичай недостатній, тому потрібне створення ефективних соціально-педагогічних умов для підвищення їх інтегрованості в соціокультурне середовище через соціально-педагогічну модель.

Оскільки моделювання як метод уже понад сорок років активно використовується в педагогіці, ми можемо стверджувати, що й у соціальній педагогіці його застосування може бути продуктивним і з наукового погляду виправданим. Неви-

падково Безпалько О. В. вважає, що, незважаючи на те що об'єкти моделювання в соціумі набагато складніші й багатовимірні, моделювання залишається «одним із провідних методів виявлення закономірних залежностей у дослідницькій і практичній соціальній педагогіці» [2, с. 15].

Модель адаптації студентів враховує їхню психоемоційну чутливість, яка може впливати на швидкість адаптації. Важливо дослідити логіку створення моделі, що відображає основні процедури процесу адаптації. Різні педагогічні моделі обумовлені специфікою досліджень і підходів до їх упорядкування.

Для створення моделі адаптації слід врахувати такі етапи: визначення методології, опис предмета, постановка завдань, конструювання моделі, вибір методик вимірювання, оцінка валідності й інтерпретація результатів [13, с. 51–60].

Мета нашого дослідження – розробити соціально-педагогічну модель для інтеграції студентів у соціокультурне середовище вищого навчального закладу. Модель не лише сприяє соціальній адаптації, а й активізує здатність молодих людей аналізувати й корегувати свою соціальну поведінку. Дослідження охоплює визначення мети та завдань моделі, опис її змістових характеристик, а також обговорення форм, методів, принципів і функцій, що становлять її основу. Розглядаються також напрями подальших досліджень для вдосконалення моделі в умовах конкретного культурно-освітнього простору [19, с. 80–96].

Головною метою нашої роботи є створення сприятливих умов для адаптації студентів у вищому навчальному закладі, зокрема підвищення рівня їхньої інтегрованості в соціокультурне середовище. Теоретичний аналіз адаптаційного процесу показує, що модель повинна враховувати ключові етапи: мотиваційно-цільовий, змістовно-діяльнісний і діагностично-корекційний. Мотиваційно-цільовий етап передбачає активну роботу з формування мотивації та самовизначення студентів для досягнення їхніх навчальних цілей [17, с. 140; 10]. Змістовно-діяльнісний етап передбачає участь студентів у спільній діяльності, сприяючи розвитку пізнавальних, комунікативних і поведінкових компонентів адаптації [6, с. 75; 5, с. 53–67; 8, с. 65–66]. Діагностично-корекційний етап відображає результати змістовно-діяльнісного етапу, передбачає діагностику й необхідні корекції без проведення експериментальних досліджень.

Успішна адаптація студентської молоді в процесі соціально-педагогічної взаємодії сприяє гуманістичний, особистісно-діяльнісний, культурологічний і аксіологічний педагогічні підходи [9, с. 654]. Гуманістичний підхід підтримує включення особистості в суспільні відносини через

засвоєння соціального досвіду з повагою та гуманним ставленням. *Аксіологічний підхід* орієнтує процес соціальної інтеграції на визнання людини як вищої цінності, що формує суспільні орієнтації та установки особистості. *Особистісно-діяльнісний підхід* створює умови для активної участі студентів у соціально-педагогічній взаємодії. *Культурологічний підхід* враховує вплив соціокультурного середовища на адаптацію молоді, сприяючи підготовці до життя в полікультурному суспільстві та формуванню толерантності [7, с. 117].

Крім зазначених вище, педагоги широко використовують й інші підходи для поліпшення навчального, а також адаптаційного процесу [3; 11].

Ефективність адаптації в закладах вищої освіти залежить від ставлення особистості до навколишньої дійсності та педагогічних впливів, що базуються на таких принципах [18]: гуманістичний підхід акцентує увагу на включенні особистості в суспільні відносини через засвоєння соціального досвіду з повагою та гуманністю; аксіологічний підхід визначає соціальну інтеграцію через визнання людини як вищої цінності, що формує суспільні орієнтації та установки особистості; особистісно-діяльнісний підхід створює умови для активної участі студентів у соціально-педагогічній взаємодії, тоді як культурологічний підхід враховує вплив соціокультурного середовища на адаптацію молоді, готуючи їх до життя в полікультурному суспільстві та формуючи толерантність.

Перший період адаптації студентів забезпечується через комунікативну взаємодію в академічній групі, що допомагає задовольнити потреби в спілкуванні та соціальному статусі після переходу від школи. Спочатку застосовуються методи для посилення взаємодії в групі, а ближче до кінця періоду – для функціональної взаємодії підгруп [1, с. 10–18].

Наступний період адаптації передбачає формування підгруп в академічній групі й активізацію роботи студентів усередині них. Використання методів групової роботи відповідно до потреб адаптації покращує індивідуальну діяльність студентів і підвищує їхню активність в університетському житті, формуючи відчуття особистої причетності до всього, що відбувається [13, с. 51–60].

Останній період адаптації передбачає використання методів ціннісно-орієнтованої діяльності для осмислення досвіду університетського життя. Поєднання трьох періодів адаптації та методів інформаційного забезпечення оптимізує інтеграцію студентів в освітнє середовище, забезпечуючи позитивний результат.

Для успішної адаптації потрібно створити сприятливі умови в навчальному закладі, що передбачає організацію соціально-педагогічної діяльності, комунікативних відносин і самови-

ховання студентів. Основними функціями соціально-виховного процесу є діагностика для вирішення завдань, прогнозування змін у соціальному розвитку, розробка індивідуальних програм, підтримка комунікації та управління реалізацією програм соціального розвитку [16, с. 95].

У контексті закладів вищої освіти сучасна соціально-педагогічна практика потребує знаходження адекватних методів для відтворення нових знань. Це досягається через розробку теоретичних моделей, що відображають принципи поведінки в сучасному соціумі. Отже, йдеться про створення соціальних моделей, які замінюють реальні життєві ситуації в навчальному процесі, необхідні студентам для професійної підготовки [4, с. 12].

У нашому дослідженні використано науково-методичні основи національної системи освіти, зокрема Концепцію виховання дітей та молоді. Згідно з Концепцією, основні завдання вищих навчальних закладів полягають у підготовці свідомих інтелігенції, формуванні громадянської позиції, розвитку загальної культури студентів і популяризації здорового способу життя. Напрями виховного процесу вищої школи охоплюють індивідуальний підхід, стимулювання саморозвитку, створення сприятливого середовища та залучення до духовної і моральної культури нації. Головна мета національно-патріотичного виховання – набуття соціального досвіду, успадкування духовних цінностей українського народу, розвиток міжнародних взаємин, формування високої духовності, а також моральної, художньо-естетичної, правової, трудової та екологічної культури у молоді [14, с. 3]: здійснення адаптаційного процесу в закладах вищої освіти можливе через реалізацію наступних напрямів соціально-педагогічної роботи [15]; організаційний: заходи щодо організації життєдіяльності студентського колективу; соціально-адаптаційний: пом'якшення адаптаційного періоду в нових умовах навчання та життєдіяльності (групові заходи для створення позитивного емоційного комфорту в академічній групі першокурсників); навчально-методичний: планування заходів організаційно-виховної роботи в групі відповідно до інтересів та запитів студентів (розробка сценаріїв різноманітних виховних заходів, вечорів відпочинку тощо); соціально-культурний: розширення соціально-культурних знань і навичок (організація масових заходів щодо соціальної та волонтерської діяльності студентів у позанавчальний час); індивідуальний: вирішення нагальних проблем конкретного студента з питань налагодження побуту, подолання труднощів у навчанні, конфліктних ситуацій, взаємодії з сім'єю.

Самостійне вирішення конфліктних ситуацій є важливим аспектом адаптації студента, що допо-

магає знизити психоемоційне напруження у складних життєвих обставинах. Для цього потрібні такі якості: об'єктивна оцінка ситуацій і адекватне сприйняття ролі, готовність приймати рішення, що можуть суперечити власним інтересам, вміння вести діалог і досягати компромісів, здатність відмовляти у випадках сумнівного тиску, терпимість і толерантність, принциповість у відстоюванні своєї позиції та дотримання морально-етичних норм.

Ці вміння та якості є важливими для процесу адаптації студентів закладів вищої освіти до соціокультурного середовища. Поєднання елементів моделювання та проектування у єдиній проектній моделі є оптимальним варіантом, що забезпечує високу технологічність педагогічного супроводу процесу соціальної адаптації. Це підтверджує теза В. Загвязинського про необхідність «багатоаспектного» підходу до проектування розвитку систем освіти, що враховує складність і багатофакторність соціальних зв'язків [12].

Програма передбачає соціально-виховну роботу для успішної адаптації студентів-першокурсників, включно з груповими заходами для позитивного емоційного комфорту в академічній

групі, індивідуальною підтримкою відповідно до потреб студентів, навчально-методичну роботу з розробки виховних заходів і організацію масових соціальних і волонтерських подій. Запропонована модель адаптації є гнучкою і може творчо використовуватися кураторами академічних груп.

Висновки. Дослідження структурно-функціональних аспектів формування професійної адаптивності у здобувачів вищої освіти підтверджує актуальність цієї проблеми в умовах соціокультурних і науково-технічних змін. Адаптація студентів у вищій освіті залежить від мотиваційно-цільових, змістовно-діяльнісних і діагностично-корекційних факторів. Аналіз показує, що наявні моделі та методи педагогічного супроводу потребують вдосконалення. Розробка нових стратегій для підвищення професійної адаптивності має враховувати індивідуальні особливості студентів і передбачати розвиток менторської підтримки, інтерактивних методів навчання й інноваційних технологій. Подальше дослідження та впровадження сучасних педагогічних практик сприятимуть успішній інтеграції випускників у професійне середовище та їхньому професійному й особистісному розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басва Т. Ф. Соціальна служба в загальноосвітньому навчальному закладі (проблеми, пошуки, перспективи розвитку). *Соціальна педагогіка: теорія та практика : науково-методичний журнал*. Луганськ : Видавництво Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2010. № 2. С. 10–18.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник психології і педагогіки. Збірник наук. праць*. Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. Випуск 9. Київ, 2012. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_9.
3. Болгарина В. та ін. Педагогічна соціологія. Тернопіль : Підручники і посібники, 1998. 144 с.
4. Буяльська Т. Б., Прищак М. Д. Теоретичні аспекти адаптації студентів I курсу до навчання у ВНЗ. Теоретичні аспекти адаптації студентів I курсу до навчання у ВНЗ. 2008. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/Buyalska.php>.
5. Вербовий В., Кушнірук М. Професійна адаптація студентів до навчання в закладах вищої освіти. *Освітологічний дискурс*, 2020, № 3 (30). С. 53–67.
6. Виготський Л. С. Проблеми вікової періодизації дитячого розвитку. *Питання психології*. 1997. № 2. С. 18.
7. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. О. І. Власова. Київ : Либідь, 2005. 400 с. С. 395.
8. Гарькавець С. О., Волченко Л. П. Спілкування в педагогічному процесі : навчальний посібник. Житомир : ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк», 2021, 100 с.
9. Енциклопедія освіти. Академія педагогічних наук ; під заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
10. Зверева І. Д. Соціальна робота з дітьми і молоддю (теоретично- методологічні аспекти) : навч.-практ. посіб. для дистанційного навч. Ужгородський національний університет; Українська асоціація соціальних педагогів та спеціалістів з соціальної роботи. Ужгород, 2000. 190 с.
11. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія. За наук. ред. д-ра пед. наук, проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с.
12. Максимчук Н. П. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2000. 20 с.

13. Мартинова Р., Бондар С. Принципи педагогічного моделювання. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. *Український педагогічний журнал*. 2021. № 2. С. 51–60.
14. Нормативно-методичні документи з виховної роботи : методичні рекомендації. Укл. І. І. Дробот, М. М. Фоменко, О. В. Матвієнко та ін. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. 79 с.
15. Панагушина О. Є. Соціалізація підлітків у діяльності молодіжних організацій : автореф. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Південноукраїнський регіональний ін-т післядипломної освіти педагогічних кадрів. Херсон, 2008. 22 с.
16. Севастьянова О. О. Соціально-педагогічні умови соціалізації студентської молоді у виховному процесі вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Луганськ, 2007. 192 с.
17. Соціокультурні чинники розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства і молодь: наук. праці та матеріали конф. І. В. Андрущенко (гол. ред.); ПАН України та ін. Київ : Знання, 2001. 780 с.
18. Ткачова Н. О. Аксиологічні засади педагогічного процесу в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2007. 44 с.
19. Токарева Н. М. Лабіринти дорослішання: психічний розвиток особистості підлітково-юнацького віку : монографія. Кривий Ріг : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2021. 216 с.

REFERENCES

1. Baieva, T.F. (2010). Sotsialna sluzhba v zahalnoosvitnomu navchalnomu zakladi (problemy, poshuky, perspektyvy rozvytku) [Social Service in General Education Institutions (Problems, Searches, Development Prospects)]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka: naukovo-metodychnyi zhurnal*. Luhansk: Vydavnytstvo Derzhavnoho zakladu "Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka". No. 2. P. 10–18 [in Ukrainian].
2. Bezpalko, O.V. (2012). Sotsialna pedahohika v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Social Pedagogy in Ukraine: Current State and Development Prospects]. *Visnyk psykholohii i pedahohiky. Zbirnyk nauk. prats*. Pedahohichniy instytut Kyivskoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka, Instytut psykholohii i sotsialnoi pedahohiky Kyivskoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka. Issue 9. Kyiv, 2012. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Zbirnyk_nauk_prats_-_Vypusk_9 [in Ukrainian].
3. Bolharina, V. et al. (1998). Pedahohichna sotsiolohiya [Pedagogical Sociology]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky. 144 p. [in Ukrainian].
4. Buyalska, T.B., Pryshchak, M.D. (2008). Teoretychni aspekty adaptatsii studentiv I kursu do navchannia u VNZ [Theoretical Aspects of First-Year Students' Adaptation to University Learning]. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/Buyalska.php> [in Ukrainian].
5. Verbovyi, V., Kushnirok, M. (2020). Profesijna adaptatsiya studentiv do navchannia v zakladakh vyshchoi osvity [Professional Adaptation of Students to Learning in Higher Education Institutions]. *Osvitolohichnyi dyskurs*, 3 (30), 53–67 [in Ukrainian].
6. Vygotsky L. S. (1997). Problemy vikovoi periodizatsii dytiachoho rozvytku [Problems of Age Periodization of Child Development]. *Pytannia psykholohii*. No. 2. P. 18 [in Ukrainian].
7. Vlasova, O.I. (2005). Pedahohichna psykholohiya: navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. [Pedagogical Psychology: A Textbook for Higher Education Students]. Kyiv: Lybid. 400 p. P. 395 [in Ukrainian].
8. Harkavets, S.O., Volchenko, L.P. (2021). Spilkuvannia v pedahohichnomu protsesi: navchalnyi posibnyk [Communication in the Educational Process: A Textbook]. Zhytomyr: Vydavnychy dim "Buk-Druk". 100 p. [in Ukrainian].
9. Entsyklopediia osvity (2008). Akademiia pedahohichnykh nauk; pid zah. red. V.H. Kremienia [Encyclopedia of Education]. Kyiv: Yurinkom Inter. 1040 p. [in Ukrainian].
10. Zvereva, I.D. (2000). Sotsialna robota z ditymy i molodi (teoretyko-metodolohichni aspekty): navch.-praktych. posib. dlia dystantsiinoho navchannia [Social Work with Children and Youth (Theoretical and Methodological Aspects): A Training and Practical Manual for Distance Learning]. Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet; Ukraïnska asotsiatsiia sotsialnykh pedahohiv ta spetsialistiv z sotsialnoi roboty. Uzhhorod. 190 p. [in Ukrainian].
11. Innovatsiini tekhnolohii navchannia v umovakh modernizatsii suchasnoi osvity (2022). Monohrafiia. Za nauk. red. d-ra ped. n., prof. L.Z. Rebukhy [Innovative Learning Technologies in the Context of Modernization of Contemporary Education: Monograph]. Ternopil: ZUNU. 143 p. [in Ukrainian].
12. Maksymchuk, N.P. (2000). Psykholohichni osoblyvosti stanovlennia tsinnisnykh oriyentatsii maibutnoho vchytelia u protsesi profesiinoi pidhotovky [Psychological Features of Forming Value Orientations of

- Future Teachers During Professional Training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Natsionalnyi pedahohichnyi un-t im. M.P. Drahomanova. Kyiv. 20 p. [in Ukrainian].
13. Martynova, R., Bondar, S. (2021). Pryntsypy pedahohichnoho modeluvannia [Principles of Pedagogical Modeling]. *Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy. Ukraïnskyi pedahohichnyi zhurnal*, 2. 51–60 [in Ukrainian].
 14. Normatyvno-metodychni dokumenty z vykhovnoi roboty (2004). *Metodychni rekomendatsii* [Regulatory and Methodological Documents on Educational Work: Methodical Recommendations] / Ukl. I.I. Drobot, M.M. Fomenko, O.V. Matvienko ta in. Kyiv: NPU imeni M.P. Drahomanova. 79 p. [in Ukrainian].
 15. Panahushyna, O.Ye. (2008). Sotsializatsiia pidlitkiv u diialnosti molodizhnykh orhanizatsii [Socialization of Adolescents in Youth Organizations]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Pivdenoukrainskyi rehionalnyi in-t pisliadyplomnoi osvity pedahohichnykh kadrov. Kherson. 22 p. [in Ukrainian].
 16. Syevastianova, O.O. (2007). Sotsialno-pedahohichni umovy sotsializatsii studentskoi molodi u vykhovnomu protsesi vyshchoho navchalnoho zakladu [Socio-Pedagogical Conditions of Student Youth Socialization in the Educational Process of Higher Education Institutions]. *Candidate's thesis*. Luhansk. 192 p. [in Ukrainian].
 17. Sotsiokulturni chynnyky rozvytku intelektualnoho potentsialu ukrainskoho suspilstva i molod: nauk. pratsi ta materialy konf. (2001). I.V. Andrushchenko (hol. red.); PAN Ukrainy ta in. [Socio-Cultural Factors in the Development of the Intellectual Potential of Ukrainian Society and Youth: Scientific Papers and Conference Materials]. Kyiv: Znannia. 780 p. [in Ukrainian].
 18. Tkachova, N.O. (2007). Aksiolohichni zasady pedahohichnoho protsesu v suchasnykh zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladakh [Axiological Foundations of the Educational Process in Contemporary General Education Institutions]. *xtended abstract of Doctor's thesis*. Luhanskyi natsionalnyi pedahohichnyi un-t im. Tarasa Shevchenka. Luhansk. 44 p. [in Ukrainian].
 19. Tokareva, N.M. (2021). Labirynty doroslishannia: psykhychnyi rozvytok osobystosti pidlitkovo-iunatskoho viku: monohrafiia [Labyrinths of Growing Up: Psychological Development of Adolescents and Young Adults: Monograph]. Kryvyi Rih: NVP "Interservis". 216 p. [in Ukrainian].